

የግብርናው ነገር፤ እውነታው ሌላ፤ የሚባለው ሌላ።

Seid Hassan — Murray State University

seid.hassan@murraystate.edu

May 8th, 2009

ክፍል አንድ፤

አሁን ኢትዮጵያ ያለችበትን ሁኔታ ስናጤን ከማንኛውም ችግር የበለጠው የኑሮ ውድነቱና የዋጋ ግሽበቱ ሲሆን፤ ሕዝቡን መፈናፈሻ አሳጥቶትና አስጨንቆትም መላው እንዲጠፋበት አድርጎታል። የዚህ ጽሁፍ አቅራቢ ወደ ኢትዮጵያ ለጉብኝት በሄደባቸው ወቅቶች የሕብረተሰቡን ኑሮ ሁኔታ ጠጋ ብሎ ሲያይ (በተለይ በከተማው) አገሪቱን በጎበኘ ቁጥር ድህነቱ በአስቃቂ ሁኔታ እየተስፋፋ መሄዱን ደጋግሞ ተገንዝቧል። እኔም ሆንኩ አሁን በቅርቡ የተወለዱባትን አገር ጎብኝተው የሚመለሱት ሰዎች በተደጋገመ መልክ ከሚናገሯቸው ቃላቶች መካከል “እኔ የማይገባኝና የሚገርመኝ ግን ኑሮ እንዲህ ተወዶ እያለ፤ የኢትዮጵያ ሕዝብ እንዴት ሊቋቋመው እንደቻለ ነው?!” የሚል ነው። አንዳንድ በድህነት የተጎዱትን የሕብረተሰብ ክፍሎች ጠጋ ብለን ብናያቸውና ከአንደበቶቻቸው የሚወጡትን ስንሰማ “ዛሬ ምን በልቸ ልደር” በሚል ሀሳብ ለአለቱ የበሏትን ማግኘት እንጂ “የወደፊቱ ኑሯችንን እንዴት እናሻሽል” የሚለው ሃሳብ እንደ ቅንጦት ተቆጥሮ በአእምሮቸው እንደሚያንሸራሸር ነው። በርካታ የቤተሰብ አባላትም፤ የጨለመውን ቀን ለማሳለፍ በተራ እንደሚመገቡም ሰምተናል፤ አይተናልም። አንዳንዶቹም “በቀን ሁለት ጊዜ መመገብ የሚባለው በቤታችን ውስጥ ከተከሰተ ወራቶች አልፏል” የሚሉም አሉ! እርሀብ ከመግደሉም አልፎ የለማኞችን ገመና አጋልጦ ያዋርዳል፤ ለበሽታ ይሰጣል፤ አካለ-ሰንኩል ያደርጋል፤ ከርሃቡ የተረፉትን ልጆችም ይህችን ዓለም ለቀው እስኪሄዱ ድረስ አቅመ-ቢስና የአእምሮ ሲንኩል እንዲሆኑ ያደርጋል፤... አእምሮንም ያስታል። እኔ በገጠር ያድክሁ የገበሬ ልጅ ስለሆንኩ እነዚህን ክስተቶች በተግባር አይቻለሁ። እንደነዚህ ያሉት አባዜዎች እ.ኤ.አ. የ1974 ዓ.ም. እና በተደጋጋሚ የተከሰቱት ድርቆችና ርሀቶች ያደረሷቸውን ችግሮች በመከታተል፤ እነዚህን ችግሮች ሳስታውስ አሁንም እንባዩ ዱብ፤ ዱብ፤ ይላል። በእርግጥ ብዙዎቻችን አንጋፋው ኢትዮጵያዊ ዘፋኝ ጥላሁን ገሰሠን ተከትለንም “ዋይ! ዋይ!...” ብለን እየዘፈን አልቅሰናል። ልዩነቱ ግን ከዚያ ሕብረተሰብ የወጣን ክብራኮች እንደመሆናችን መጠን ከማልቀስ ባሻገር ምን አድርገንለታል? ምንስ እያደረግን ነው? ሕዝባችንን ርሃብ እየፈደፈደው እያለ ለዋጋ ግሽበቱ ምክንያት ገብሬው ሀብታም ሆኖ የመሸመት ፍላጎቱ ስለጨመረ ነው ብለው ሲያላግጡበት ምን አድርገንለታል?

የኑሮ ውድነቱን አስመልክቶ ትንሽ ለመጨመር ያህል፤ አሁን በቅርቡ የወጡት መረጃዎች እንዳመለከቱት የምግብ ዋጋዎች ባለፉት የጥርና የየካቲት ወሮች (ያውም በመኸሩ ጊዜ!) ከ104% ባላነሰ አመታዊ አቆጣጠር ጨምሯል (በታህሣሥ ወር

96% ጨምሮ ነበር።) ለዚህም የጥሬ እህል ዋጋ መናር ዋናው መንስኤ የአቅርቦት ችግር ሆኖ እያለ በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት ግን አሁንም የችግሩ መንስኤ የኢትዮጵያ ሕዝብ ሀብታም ሆኖ የመግዛት ፍላጎቱ ስላደገ ነው ማለቱ ነው! ይባሉ ብሎም አቶ መለስ ዘናዊ ባለፈው ዓመት (እ.ኤ.አ. 2008) መጨረሻ ላይ ሆን ተብሎ ተዘጋጅቶ ለፕሮፓጋንዳ በተሰራጨ ሺድዮ አማካይነት መንግሥታቸው ለሚከተለው የኤኮኖሚ እቅድ እና ፍልስፍና ምስጋና ይግባውና የኢትዮጵያ ገበሬ ምርታማዊነቱ በየጊዜው እየጨመረ መጥቶ እድገቱ ኢትዮጵያ በአውሮፓ ታሪክ ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት ታይቶ እንደነበረው “ህዳሴ” (Renaissance) ጋር እንድትወዳደር አድርጓታል። ህዳሴ ማለት “በአዲስ መልክ መወለድ” (“new birth”) ስለሆነም ኢትዮጵያ በአዲስነት እንደተወለደች ተድርጎ ስለሚቆጠር የኢትዮጵያ ሕዝብ ደስ ሊለው እንደሚገባ አቶ መለስ ሳይሰለቻቸው አተቱ። እድገቱ የሚጣርክ ከመሆኑም የተነሳ የገጠሩ አሠራርና እድገት በከተማ ለሚኖረው ሕብረተሰብ አስተማሪ እንደሚሆንም አጥብቀው ገለጹ።¹ የከተማው ሕዝብም ከገጠሩ ሕብረተሰብ መጣር እንዳለበት አስታወቁ። ይህም አልበቃ ብሎ አቶ መለስ እንዲህ አሉ፤ ኢትዮጵያ በአዲስ መልክ ከመወለዷ የተነሳ፤ በጣም ታዳጊ ከሆኑትና መለስተኛ ሀብታም ናቸው ከሚባሉት አገሮች ጋር በቅርቡ ትመደባለች!

ይህ የፕሮፓጋንዳ ቃለ ምልልስ በሺዲዮ መልክ የተሰራጨው ወደ 10.4 ሚሊዮን የሚጠጉ ኢትዮጵያውያን በረሀብ እየተገረፉ ባሉበት ወቅት ነበር። አቶ መለስ ይህን ቃለ-ምልልስ ከሰጡ ከአንድ ሁለት ወራት በኋላ መንግሥታቸው እነዚህ ወገኖቻችን በርሀባ አደጋ ላይ ሊወድቁ የተቃረቡ መሆናቸውን እያወቁ እንደነበርና ሆን-ብሎ የፓርቲው ኮንግረስ እስኪገባደድ ድረስ የደበቀው መሆኑን የውጭ አገር እርዳታ ሰጭ ድርጅቶችና ሌሎችም ከመንግሥት ጋር ያልተያያዙ ድርጅቶች አመልክተዋል።

በርግጥ የአቶ መለስ መንግሥት የኢትዮጵያን ኤኮኖሚ በሚመለከት ከእውነት የራቁ መግለጫዎችን እያጉተለተለ እንደሚያወጣ ሁሉም ተገንዝቦታል። ከዚያም አልፎ አንዳንድ ጊዜ ታዋቂ ኤኮኖሚስቶችንም (ለምሳሌ እንደ Jeffrey Sachs, Joseph Stiglitz እና በቅርቡም Dani Rodrik)ን ወደ አዲስ አበባ እየጋበዙ በተዘዋዋሪ መልክ እራሳቸው በውሺት የቆለሉትን “የኤኮኖሚ እድገት” እንደ ገደል ማሟቶ እንዲያስተጋቡላቸው አድርገዋል። እንደነዚህ ያሉትን ታላላቅ የኤኮኖሚ ጠባብቶችን (ኢኮኖሚስቶችን)ም ሆነ የኤኮኖሚ “እርዳታ” የሚያደርጉትን ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ማታለልም ችለዋል።

“ኤኮኖሚው ተወዳዳሪ በማይገኝለት መልክ እያደገ” ብለው እየነገሩን መሆኑንም፤ ኢትዮጵያ ከአለም ሕዝቦችና አገሮች ጋር ስትወዳደር በሙስና ከ163 አገሮች መካከል 138ኛውን ይዛ እያለችና በተለይም አሁን ሙስናው ከመጠንባቱ የተነሳ ወደ ማፍያ አይነት አሠራር እየተለወጠ ባለበት ሁኔታ፤ 37% የሚሆነው ሕዝባችን

በአሳቃቂ ድህነት ተወጥሮ እያለ፤ 81% የሚሆነው የኢትዮጵያ ሕዝብ በደንብ ተመግቦ የማያድር መሆኑና የቀን ገቢው ከሁለት የአሜሪካ ዶላር ያነሰ መሆኑ እየታወቀ፤ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠረው የኢትዮጵያ ሕዝብ በውጭ አገር የአህል እርዳታ እየተደገፈ እያለ፤ በበቂ መጻዳጃ ሊጠቀም የሚችለው የገጠር ሕዝብ (84% የሚሆነው ሕዝባችን) 7% ብቻ መሆኑ እየታወቀ፤ የአገሪቱ ደኖች ደምጥማጣቸው ጠፍቶ መሬታችን በነፋስና በዝናብ ጎርፍ በአስፈሪ መልክ ተጠርጎ እየሄደ መሆኑንና አገሪቱ ወደ በርሃነት በሚያስፈራ መልክ እየተለወጠች መሆኗን ብዙ አማላካቾች መኖራቸውን ተገዘበን እያለ፤ በተፈጠረው የአለምና የአካባቢው የአየር ጠባይ መለወጥ የተነሳ የውሃ እጥረት፣ተዳጋጋሚ ድርቆች እየተፈጠሩና የአካባቢ ሁኔታ መበክል የተነሳ እነዚህ ችግሮች አገሪቱን በጥፋት ላይ ያስቀመጧት መሆኑ እየታወቀ፤ አገሪቱን የመሬት ጥበት ወጥሯት እያለ፤ በተባበሩት መንግሥታት የሕብረተሰባዊ እድገት (Human Development Index) ኢትዮጵያ ከ177 አገሮች የ170ኛውን ቦታ ይዛ እያለች.... ነው። በነግራችን ላይ አንዳንድ ታዛቢዎች ከላይ የተጠቀሱትም ሆኑ ሌሎቹ ማወዳደሪያዎች ኢትዮጵያን ቸር በሆነ መልክ አስቀምጧታል ብለው ያምናሉ።

ይህ በዚህ ላይ እንዳለ፤ እስቲ ከዚህ በታች የሰፈሩትን ሁኔታዎች እንመልከትና በእውነትም የኢትዮጵያ ገበሬ ህብታም ሆኖ ኢትዮጵያን ከ”ህዳሴ” ላይ ያደረሳት መሆኑን ወይም አለመሆኑን እንገንዘብ።

ለጅማሯቻችን ያህል እስቲ ያገሪቱን አመታዊ ገቢ ሃብት በ3 ከፋፍለን እንመለከት (የ2008 ዓ.ም. ግምት)፤

- ሀ) እርሻና ከእርሻ ጋር በተገናኘ ምርት የሚገኘው 45.9% -
- ለ) የኢንዱስትሪው ክፍል 12.9%
- ሐ) የፍጆታና መገልገያው (አገልግሎትን ሰጪ) ክፍል 41.2%

በነዚህ ክፍሎች የተሰለፈው የሕብረተሰብ የሥራ ድርሻ ደግሞ፤ 1) በየእርሻና ተዛማጅ ክፍል የተሰማራው የሠራተኛ ክፍል = 80.2%፤ 2) በኢንዱስትሪው ክፍል የተሰማራው የሰው ሃይል = 6.6%፤ 3) በአገልግሎትና መገልገያ ክፍል የተሰማራው የሰው ሃይል = 13.2% (2005 ግምት)።

ከዚህ በላይ ያሉትን መረጃዎችና አሃዞች አስቀድሜ ለማስቀምጥ የፈለግሁት፤ በአንድ በኩል አሁን የወጣው የሕዝብ ቆጠራ እንዳመለከተው፤ ወደ 83.8% የሚሆነው የኢትዮጵያ ሕዝብ በገጠር የሚኖር መሆኑን ለማስጨበጥና ቢያንስ 80% የሚሆነው የኢትዮጵያ ሕዝብ በግብርና ላይ የተሰማራ መሆኑን ለማሳየት፤ በአንፃሩ ደግሞ የኢንዱስትሪውና የአገልግሎት ክፍሎች ተደምረው ወደ 19.8% የሚሆነውን የሰው ሃይል/አምራች ብቻ ያቀፉ መሆናቸውን ለማስገንዘብ ነው። በሌላው በኩል ደግሞ፤ አንገቢያን ሊረሱት የማይገባው ቁም ነገር የማንኛውም አገር ህብትና ኤኮኖሚ

ሊያድግ የሚችለው በሥራ ላይ በተሰለፈው የህብረተሰብ ችሎታና አብዛኛው የህብረተሰብ ክፍል ጉልበትና እውቀትን ተጠቅሞ በተግባር ላይ ማዋል የሚችል ከሆነ ብቻ ነው። በተጨማሪም የግብርናው ክፍል 60% ለሚሆነው የውጭ አገር ሽያጭ (exports) ምንጭ የሆነ፤ እስከ 90% የሚሆነውን የውጭ ምንዛሬ የሚያስገኝ የኤኮኖሚ ክፍል ነው። ከዚህም በላይ በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት የኤኮኖሚ ግብርናውን አማካይ ያደረገው በግብርናው ላይ ነው። እንግዲህ የግብርናው ክፍል በአንድ በኩል የውጭ ምንዛሬን ለማስገኘት መጠቀሚያ ከመሆኑም በላይ፤ ለአንዳስተረው ጥሬ እቃዎችን አቅራቢና አበርካች ይሆናል ማለት ነው።

የግብርናው ክፍል ለአንዳስተረው ባለሙያዎች ጥሬ እቃዎችን በተሟላ ሁኔታ ሊያቀረብ ይችላል? ይህ የኤኮኖሚ ክፍል (84% የሚሆነውን የህዝብ ክፍል ያቀፈው) የኢትዮጵያን ኤኮኖሚ በየጊዜው እንዲታደግ ሊያደርግ የሚያስችሉት ሁኔታዎች አሉን? አስቲ ችግሮቹን ከምላ ጎደል በግርድፍ መልክ እንመልከታቸው።

1. የደኖች ተመንጥሮ መጥፋትና የመሬቱ መሬቆት ፤ በሀገሪቱ ውስጥ የነበሩት ዛፎችና ደኖች ተመንጥረው ተመናምነዋል። የዛፎችና የደኖች መመንጠር በአገሪቱ ላይ በተዳጋሚ ለሚደርሱት ድርቆች ምክንያት ሆኗል። ኢትዮጵያ ደን-አላባ በመሆኗም የተነሳ በከፍተኛ የአየር/ነፋስና ጎርፍ መሬቷ እየተጠረገ መጥቷል። በዚህም የተነሳ ነው እንኳን ድርቆች ሊነካው ቀርቶ ደኑ ያስፈራራ የነበረው የአገሪቱ ክፍል በድርቅና በርሀብ መጠቃቱ አሁን ግልጽ ሆኖ የሚታየን። ከማንኛውም የበለጠ ማስረጃ የሚሆነን ግን፤ ወደ ገጠር ገባ ብለን፤ የቱን ይህል የኢትዮጵያ መሬት ወደ በረሃነት እየተለወጠ መምጣቱን ስንገነዘብ ነው። ይህን ችግር የዓለም ህብረተሰብ ሁሉ ያወቀው ከመሆኑ የተነሳ፤ አንዳንድ ድህረ-ገጾች እንኳ (ለምሳሌ እንደነ C.I.A. World Fact Book) እንዲህ ይላሉ፡ Ethiopia's poverty-stricken economy is based on agriculture, accounting for almost half of GDP, 60% of exports, and 80% of total employment. The agricultural sector suffers from frequent drought and poor cultivation practices. The country is faced with severe deforestation; overgrazing; soil erosion; desertification; water shortages in some areas from water-intensive farming and poor management. በእውነቱ እነዚህን ችግሮች ለመገንዘብ ብዙ መሄድ አያስፈልግም። ምሳሌዎች ለመጥቀስ ያህል፤ በወሎ ክፍለ-ሀገር ተወልዳችሁ ያደጋችሁ፤ ወደ ገጠር ወጣ ብላችሁ፤ የምንጨችን መድረቅ፤ የመሬቱን መሰርሰር፤ የዛፎችን መጥፋት በተጨማሪ ታያላችሁ። ብርዳም የነበረው ገራዶና ውሀውም ወደ ሞቃትነት ተለውጠው ወደ የስኳር አገዳ ማምረቻነት መለወጣቸውን ትገነዘባላችሁ። በደሴ ከተማ ያደጋችሁም፤ ደኑ ከመጥፋቱም

አልፎ የቦርክና ውሀ መድረቁን (ከበሬቱ ሁኔታ ጋር ሲወዳደር)፤ የቦርክና ውሃ ይፈለግበት የነበረው ቦታ በተጨማሪና ተጨማሪ መልክ ወደ ከተማነት የተለወጠ ከመሆኑ አልፎ በአካባቢው የነበረው ጨካኝ ተመንጥሮ ያ የዝንጆሮ መስፈርያና የጅቦች መሸሸጊያ/መጨረያ የነበረው ገደላዊ መሬት የሰው መስፈሪያ መሆኑን ትገነዘባላችሁ። በቦርክና-ሳይንት የነበሩት የሸፍታ መሸሸጊያ የነበሩት ደኖች ድምጥማጣቸው ከመጥፋቱም በላይ፤ እረግረግ የነበሩ ቦታዎች ደርቀው የሕዝብ መስፈሪያ ሆነውዋል። በደሴና በአዲስ አበባ ከታማዎች ዞር ዞር ብላችሁ ስታዩ ደግሞ ለማገዶ የሚሆን እንጨት ከመጥፋቱ የተነሳ በጣሊያን ጊዜ ተተክለው የነበሩ የባህር ዛፎች ድራሻቸው ጠፍቶ ሕብረተሰቡ ሥሮቻቸውን ከመሬት እየቆፈረ ሲጠቀምና መሬቱን ለጎርፍ ሲያጋልጥ ታያላችሁ። እኔ ባልተጓዘኩባቸው በሌሎች ክፍለ-ሀገሮች ተመሳሳይ ሁኔታዎች ተከስተዋል ብዬ አምናለሁ። አንዳንድ ኢትዮጵያን ጎብኝተው የሚመለሱ ተመሳሳይ ድርጊቶችን ያዩ መሆናቸውንም ገልጸውልኛል።

2. የአካባቢው የአየር ሁኔታ/ጠባይ መለወጥና ይህንንም አባዜ ለመቋቋም ዝግጁ ያለመሆን፤ በመካከለኛው ምስራቅ ነዳጅ ለማውጣት የሚደረገው ቁፋሮ የአካባቢውን - በተለይም በከፍተኛ አቀማመጥ የምትገኘውን የኢትዮጵያን የአየር ጠባይ የቀየረው መሆኑን አንዳንድ ሳንቲስቶች አመልክተዋል። ይህ የአየር ጠባይ መለወጥ ምናልባትም በኢትዮጵያ ላይ ፈጠን ባለ መልክ እየተመላለሰ ለመጣው ድርቅ አንዱ ምክንያት እንደሆነም የሚጠቁሙ ጥናቶች አሉ። በተጨማሪም የዓለም የአየር ሁኔታ መለወጥ (Global Warming) ኢትዮጵያን ለከባድና ተመላላሽ ድርቆች እንዲሁም በጎርፍ ለመጠረግ ዳርጓታል ይላሉ።

3. የሕዝብ ብዛትና የመሬት መንሸንሸን ችግሮች፤ በሀገሪቱ ውስጥ የሕዝብ ብዛት በየጊዜው መጨመርና መብዛት- የገጠሩ መሬት ሊሾከመው ከሚችለው በላይ የሕዝብ ቁጥር በአስፈሪ ሁኔታ እየጨመረ ነው። በዚህም የተነሳ የመሬት መንሸንሸን ግድ ሆኗል። መሬት ከመሸንሸኑም የተነሳ መሬትን በዘማናዊ መልክ ማረስ አያስችልም። አለተቻለምም። ይህንንም በሚመለከት አንድ የኢትዮጵያ ኤኮኖሚስቶች ማህበር ቀደም ሲል ባቀረበው ጥናቱ እንደመለከተው አንድ ገብሬ ከነቤተሰቡ የሚያርሰው አማካኝ ማሳ = 1.02 ሄክታር እንደሆነ፤ ወደ 37.6% የሚሆኑት ገብሬዎች አማካይ የማሳ ድርሻ = 0.38 ሄክታር ብቻ መሆኑንና፤ ወደ 11% የሚሆኑት ገብሬዎች ደግሞ ማሳ የሌላቸው ናቸው ሲል ዘግቧል። በዘመናዊ የእርሻ ቴክኖሎጂ ተጠቅሞ የመገልገሉ ሁኔታ አሉታዊ ስለሆነ፤ የኢትዮጵያ ገብሬ የመረቃ ምርት አምርቶ በምርቱም ጠግቦ እንዲያደር ከተፈለገ፤ አዳዲስ የሚለሙ መሬቶች መኖር አለባቸው። በኢትዮጵያችን አዳዲስና አስካሁን ያልለሙ ምሬቶች ግን ብዙም የሉም።

የሕብ ብዛት በብኩሉ የሚያስከተላቸው ሌሎች ተጨማሪ ጠንቆችም አሉ። ከነዚህም መካከል፤ከተምች በተዛባ መልክ እንዲሰፋፋ ያደርጋል። በርካታው የሕብረተሰቡ ክፍል ወጣትና ምርተ-ቢስ እንዲሆን ያደርጋል። የተማሪውና እውቀት ያለው የሕብረተሰብ ክፍል እንዲጨጨ ያደርጋል። እንግዲህ፤ የኢትዮጵያ ገብሬ በዘግናዊ የእርሻ መሳሪያ አመርቂ በሆነ መልክ ማምረት ካልቻለ፤ መሬትን መለጠጥ ስለማይቻል፤ ያለው አንዱ ዋና አማራጭ የሕዝብ ብዛትን መቀነስ ወይም ማገድ ነው። የሕዝብ ብዛቱን ከሚቀንሱት ጠቃሚ ፖሊሲዎች መካከል የመሬት ስሪትን መቀየር/ማስተካከል ነው። በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት ግን የኢትዮጵያ የመሬት ሥሪት የሚቀየረው እኔ ሞቼ ከተቀበርኩ በኋላ ነው ሲል ፎክሯል። ይህ አነት ፈክራ ለፖለቲካ መጠቀሚያ ቢያገለግልም፤የመሬት ሥሪት የመለወጡን ጉዳይ ግን የተወሳሰብ እንዲሆን ያደርገዋል። ለመሆኑ የመሬት ጥበት ችግር አንዱና ዋናው መሆኑን የማያውቅ ማን አለ?

4. የለካሬ በሽታዎች መብዛትና የጤና ጥበቃ አገልግሎት በበቂ አለመኖር - Low health service coverage and life expectancy aggravated by the prevalence of HIV/AIDS-፤ በግብርናው ላይ የተሰማራው ሕብረተሰብ በቂ የሆነ የጤና ጥበቃ የማይደረግለት ከመሆኑም በላይ ከመቸውም በላይ የልዩ ልዩ ለካሬ በሽታዎች (ለምሳሌ የወባ የቲቢና የኤድስ የመሳሰሉት) ስለባ እየሆነ መጥቷል። የወባ በሽታ ይታይባቸዋል መባሉ ቀርቶ ሰማቸው በማይታወቅባቸው “ቀዝቃዛ ናቸው” በሚባሉት ስፍራዎችና አካባቢዎች መታየቱ በጣም የሚስፈራ ነው። በእቅርት ላይ ጆሮ ደግፍ እንዲሉ በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት እንደ የወባና የኤድስ በሽታዎች ላይ ጦርነት እንደመክፈት ፋንታ አላስፈለገ የሆኑ ጦርነቶችን እየቀሰቀሰ ለትክክለኛው ጦርነት ሊውል የሚገባውን አገሪቱ ያሏታን ትንሽ አንጡራዎች አባክኗል/ያባክናል። ለምሳሌ ከኤርትራ ጋር የተደረገው ጦርነት ቢያንስ ሦስት ቢሊዮን የአሜሪካ ዶላርን የሚያህል ገንዘብ አስጨርሷል።

5. የመሬት ሥሪቱ ችግርና ገበሬው የመሬት ባለቤት ያለመሆን አባዜ- ገበሬው አሁንም ጭሰኛ መሆኑ፤ በተለይም ደግሞ በሥልጣን ላይ ያለው መግሥት- የደርግ መንግሥት ያሰፈረውን የመሬት ሥሪት መሰረት በማደረግ-ያሰፈረው የመሬት ሥሪት/አያያዝ ባመጣው አባዜ የተነሳ፤ በአገሪቱ ውስጥ ሊኖር የሚገባውን የምርት ውጤት/የሰብሶል ምርት (ፐርዳክቲቪቲ) እየቀነሰው እንጂ እየጨመረው አለመምጣቱን ስንመለከት፤ በአንድ በኩል መግሥት ማረስ ለሚፈልግ ሁሉ መሬት እንደሚያድል በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ቃል ስለገባ፤ ይህ “ቃል ኪዳን” በገበሬው አእምሮ ላይ የመሬት ችግር እንደሌለ ጨና ሰላደረገበት ገብሬው ያለ-ጭንቀት (አባዜው ሳይገባው) እንዲወልድ/እንዲራባ/እንዲቀለድ ይገፋፋዋል። በሌላ በኩል

ደግሞ መሬቱ የራሱ ስላልሆነ ገብሬው ለመሬቱ በጎርፍ መጠረግ ደንታ እንዲያኖረው ያደርገዋል/አድርጎታል። በዚህም የተነሳ ገብሬው መሬቱን በመንከባከብ እና የአካባቢ ብክልናን በመከላከል በኩል ግድየለሽ እንዲሆን ገፋፍቶታል። በዚህም የተነሳ የኢትዮጵያ አፈር በጎርፍ እየተጠረገ የሱዳንንና የግብጽን በረሀ ከግዳባቸውም በላይ ወደ ሜድትራኒያን ባህር ተጠርጎ መግባቱን ሳያስልስ ቀጥሏል። በ3ኛም በኩል ገብሬው ሊያርሰው የሚችለው የራሱ የሆነ መሬት፤ ማለትም “የኔ ነው፤ ማንም አይወሰድብኝም፤ ልሽጠው፤ ልለውጠው፤ ለልጆቼ ላወርሰው፤ ወ.ዘ.ተ. እችላለሁ” ብሎ የሚንከባከበው መሬት፤ በግል-ንብረትነት ደረጃ የራሱ የሆነ በወልድ-አግድ አሲይዞ ሊበደርበትና ማምረቻ ነገሮችን የሚገዛበት- (raise capital) መሬት ሊኖረው ሲገባ፤ የጉዳዩንም አስፈላጊነት የኤኮኖሚ ጠበብቶች ቢመክሩም ቅሉ ይህ ባለመሆኑ የተነሰ ሀብቱና ሊጭምር የሚገባው ሰብል ባክኖ ቀርቷል። መሬት የገብሬው ባለመሆኑ የተነሳም ገብሬው ሊኖረው የሚገባው አቢይ ንብረት (capital) ባክኖ ቀርቷል። መሬት የግል ባለመሆኑ የተነሳ፤ አርሶ አደሩ ያሚሰፈልገውን ያህል በራሱ አነሳሽነት (የራሱ መሆኑን ሞሰትናው ስላልተረጋገጠና መረጋጋት ስለሌለ) በምርትና በእንክብካቤ (ለምሳሌ ዛፍ በመትክል፤ ውሀና አፈርን በመከባከብ) በሙሉ ልቡ እንዲያሳተፍ አድርገውታል። “ማረስ ለሚፈልግ ሁሉ መሬት ይሰጠዋል” የሚለው የመንግሥት ፖሊሲም፤ ምንም እንኳ ለሁሉም ገብሬ በበቂ ሁኔታ ሊዳረስ የሚችል መሬት ባይኖርም፤ ገብሬው “አንድ ቀን በቂ መሬት ይደርስኛል” በሚል አስተሳሰብ፤ የሚወልዳቸው ልጆቹን ከግብርና ሌላ ተግባር ላይ እንዲያሳተፉ፤ ወይም ወደ ከተማ/ወደ የእንዳስትሪው የሥራ መስክ ፈልሰው እንዲሄዱ ያግዳቸዋል።

የኢህአዴግ መንግስት የመሬት ፖሊሲን የፖለቲካው መሸከርከሪያ አድርጎ ዘላቂ ልማትን በተቀላጠፈ መልኩ ለማስገኘት ሳንካ እንደፈጠረ ባለሙያዎች

ያስቀምጣሉ። ለምሳሌ አቶ ሰለሞን ጎሹ በሪፖርተር ጋዜጣ በቅርቡ እንዳቀረቡት፤ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የፖለቲካ ሳይንስና ዓለም አቀፍ ግንኙነት መምህር የሆኑት አቶ ታፈሰ ኦሊቃ ‘Ethiopian Politics of Land-Tenure Policies under Three Rigimes: A carrot—and—stick Ruling Strategy’ በተሰኘው [የጥናት] ፅሁፋቸው ግብርናው የኢኮኖሚውን እድገት በማፋጠን በምግብ ራስን ለመቻል፤ የሥራ እድል ለመፍጠር፤ የውጭ ምንዛሬ ምንጭ እንዲሆን ለማድረግ፤ ለአዳጊ ኢንዱስትሪዎች ግብአትነት እንዲውል ለማድረግ መሬት ወሳኝ ቢሆንም መንግሥት ለፖለቲካ መጠቀሚያ ብቻ አያዋለው እንደሚገኝ ተችተዋል።

በዚህ ጋዜጣዊ ዘገባም፤ አሁን በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት ያሰፈረው የመሬት

ሰሪት፤ ገበሬውን ወደ ከተማ ፍልሰት እንዲያቆም አላደረገውም፤ በምግብ ራሱን እንዲችል አልረዳውም። በሥለጣን ላይ ያለው መንግሥት፡ “ከኢሕአዴግ መቃብር ላይ ካልሆነ በቀር የመሬት መሸጥ መለወጥ የሚታሰብ አይደለም” ቢልም ነገር ግን መሬት የተለየና ስም ተሰጥቶት እየተሸጠና እየተለወጠ እንደሚገኝም አቶ ገብሩ አሰራት ለአቶ ሰለሞን ጎሹ ገልጸውለታል። ጸሀፊው ቀጠለውም፡

የአንድነት ለደሞክራሲና ለፍትህ ፓርቲ አባል አቶ አክሉ “የኢሕአዴግ አብዮታዊ ዲሞክራሲና የሃብታም ገበሬዎች ጉዳይ ከምርታማነት፣ ከህዝብ ብዛት፣ አማራጭ ስትራቴጂ ካለመኖር፣ ከመስኖ ልማት ለመጠቀም ካለመፈለግ አንጻር ውጤታማ አለመሆኑንና ዛሬም ገበሬው በምግብ ራሱን እንዳልቻለ፣ ይልቁንም ተጠቃሚ የፓርቲው ካድሬ መሆኑን ይገልጻል። ዶ/ር መረራ ኢሕአዴግ ገበሬውን በመሬት በማስፈራራት በግድ አባል እያደረገው መሆኑን አመልክተው መሬትን የሃገሪቱን ፖለቲካ ወደ ንግድ ለመቀየር ዋነኛ መሳሪያ እያደረገው እንደሆነ አስረድተዋል። ገጠሩንና ግብርናን ማዕከል ያደረገው ስትራቴጂውም የሰው፣ የቁሳቁስና የቴክኖሎጂ ሀብትን ከከተማው ወደ ገጠር በማፍሰስ እየተገለፀ እንዳልሆነም ገልፀዋል። ገጠሩንና ከተማውን ለማመጣጠን እየተሰራ ያለውም ስራ ከዚህ ግባ የማይባል እንደሆነ ተናግረዋል። አቶ ገብሩ በከተሞች አካባቢ ያለ ዋስትና ገበሬዎች በከፍተኛ ሁኔታ እየተፈናቀሉ እንደሚገኙ ጠቁመው በመሬት አካባቢ የተሾሙ ባለስልጣናት በከፍተኛ ደረጃ እየበለፀጉ እንደሚገኙም አስረድተዋል። የገበሬው ተጠቃሚነት በህግ የተረጋገጠ ቢሆንም በተግባር የመሬት ደላላዎች እየተጠቀሙ እንደሚገኙ የገለፁት አቶ ገብሩ በሊዝ ለ50 ዓመት መሬት መከራየት ለመሬት ዋስትና ጥሩ ቢሆንም አስተማማኝ መንገድ መሆኑ አጠራጣሪ ነው ብለዋል።

6. የመሬት ማዳበሪያው ያመጣው ችግር፤ ምንም እንኳን የመሬት ማዳበሪያው በአንዳንድ ቦታዎች ምርት እንዲጨምር ቢያስችልም፤ በአንድ በኩል የኢሕአዴግ ካድሬዎች ገበሬውን የመሬት ማዳበሪያ ሳይወድ በግድ፤ ገብሬው ከሚችለው በላይ እንዲገዛ/እንዲከፍል በማድረጋቸው፤ ገብሬው በየጊዜው ወደ ድህነት ማጥ እንዲገብ ሆኗል። በዚህም የተነሳ ገበሬው በተበዳሪነት ተጠምዝዞ ስለተያዘ፤ እንዳውም እደኝነቱ አስጭንቆት ይገኛል። እነዚህም ተግባሮችና ሁኔታዎች የገበሬውን ጉልበትም ሆነ የማምረት ፍላጎቱን እየቀነሱት መጥተዋል። በሌላ በኩል ደግሞ ማዳበሪያ የለመደው መሬት የበለጠ ማዳበሪያ እንድንሰነሰለት ፈልጓል። አንዳንድ ጥናቶች እንዳመለከቱትም፤ በመሬቱ ላይ የተነሰነሰው ማዳበሪያ መጥፎና ለኢትዮጵያ መሬት የማይሰማማ (ነገር ግን የኢሕአዴግ ካድሬዎችን ካዘና ያደለበ - አቶ መለስም ያራ ተብሎ ከሚጠራው የኖርዌይ የማዳበሪያ አምራች ኩባንያ የ200,000 ዶላር ጉቦ ለመቀበል ወደ ኦስሎ (ኖርዌይ) በ2005 ዓ.ም. ሮጠው

እንዲሁም ያደረገ) በመሆኑ፤ መሬቱን ከመበክሉም በላይ፤ በአንዳንድ ቦታዎች ምርቱን እንዲቀንሶ አድርጎታል።

7. የገጠሩ ሕዝብ የፖለቲካው ሰልጣ መሆንና መብቱ አለመከበሩ፤ የገጠሩ ሕብረተሰብ ለኢሕአዴግ የፖለቲካ መሳሪያ ሰለጣ ስለሆነና በየጊዜውም ለጭቆና ሰለጣም ከመሆኑም በላይ፤ በየጊዜው ሰብሰባ እየተጠራ የገበሬው ጉልበት እንድባክን ሆኗል። በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት ኢ-ዲሞክራሲያዊ እሴቶችን ድረስ በመግሥቱና በሕብረተሰቡ መካከል ፋክቻው ስለሚቀጥልም የመንግሥቱ ካድሬዎች ገበሬውን ማስቸገራቸውን ይጥሉበታል። የኢትዮጵያ ገብሬ በመንግሥት ካድሬዎች ሌት ተቀን ጭካኔ በተሞላበት መልክ ስለሚያሸብሩትም እየተሰቀጠጠ ነው ኑሮውን የሚገፋው። የአክምሮ ነጻነቱን ያጣ የሕብረተሰብ ክፍል በመረቃ መልክ አምራች ሊሆን አይችልም። ምርት እንዲያድግ ከተፈለገ ገብሬውን ጠፍረው የያዙት የፖለቲካ ሥርዓቶች መወገድ አለባቸው ማለት ነው።

8. የኋላ ቀር የእርሻ አጠቃቀም ዘዴ፤ የኢትዮጵያ ገበሬ አሁንም የሚጠቀምበትን ኋላ ቀር የማምረቻ ዘዴ ምርትን እንዲጭምር አያግዝም። ምርቱ እንዲያድግ ከተፈለገ ገብሬው በዝናብ ከመተማመን ተላቆ በሰፊው ዘመናዊ ቴክኖሎጂና በመስኖ ውሃ ተጠቅሞ ማምረት መቻል አለበት። በዘምናዊ የእርሻ መሣሪያ የሚታረሱ ሰፋፊ የመሬት እርሻዎች መኖርም አለባቸው። በሳይንስና በቴክኖሎጂ ያለተደገፈ የግብርና ሥራ ሊያድግና ምርታዊም ሊሆን አይችልም።

9. የሰፋፊ እርሻዎች ልማትና፤ የእርሻ ግባት አቅርቦቶች አለመኖር፤ የእርሻውን ምርት ለማሳደግ የሚያስችሉ የእርሻ ግባቶችና አቅርቦት አሁን ከሚደረገው በበለጠ ሊኖር ይገባል። የእርሻው ምርት ዕድገት በርካታ የሥራ መስኮች ሊፈጥር የሚችል እንዲሆንም መታቀድ አለበት። ይህ አሁን ገና በጅምር ላይ መሆኑ ቢታወቅም፤ አብዛኛውን ገብሬ ያሳትፍ እንደሆነ ገና አይታወቅም። የግብርናው ክፍል ለአገሪቱ የኤኮኖሚ እድገት ከፍተኛ ሚና የሚጫወት እንዲሆን ከተፈለገ ሰፋፊ የእርሻ ልማቶች ተቋቁመው ባልተቋረጠ መልክ ለእንዲሰጥረው ጥሬ እቃዎችን ማቀባል አለባቸው። በኢትዮጵያ ውስጥ ይህ ሁኔታ እስካሁን አልተከሰተም። እንዳውም በቅርቡ የቡና ገባያን አስመልክቶ የታዩት ክስተቶች እንዳመለከቱት፤ መንግሥቱ ያቋቋመው የአቅርቦትና የንግድ ተቋም ችግሮቹ እንዲባባሱ አደርጓል።

10. በጥሩ መልክ አለመመገብና የምግብ እጥረት የተነሳ በርሀብ መጎዳት (ጠግቦ አለማደር)፤ ዛሬ እያንዳንዱን የገብሬ ሰውነት ስናይ፤ በሚደርስበት የምግብ እጥረት የተነሳ (በርከት ያለውን ሕዝባችንን እርሀብ እየቆላው ስለሆነ) ጤናውን ከማጣቱም በላይ፤ የማምረት ችሎታው እየቀነሰ እንጂ እየጨመረ አልመጣም። ሊመጣም አይችልም። የእርሻው ምርት እንዲያድግ ከተፈለገ ገበሬው በልቶ/ጠግቦ የሚያደርግ ጤናማ መሆን አለበት። አሁን ወደ ገጠር ገባ ብለን የኢትዮጵያን

ገብሬ የሰውነት ሁኔታ ስንመለከት በምግብ ማነሰና የለካፊ በሽታዎች ስለገ በመሆኑ የተነሳ ገብሬው የቀጨጨና ጉልበት-አልገ መሆኑን እንገነዘባለን።

11. ሰላም መጥፋት/ማለቂያ በሌለው ጦርነት መጠመድ፤ በአገሪቱ ውስጥ ሰላም ስለሌለ፤ በየክፍለ ሀገሩ፤ በየመንደሩ፤ መለስተኛም ሆኑ ከፍተኛ ግጭቶችና ብጥብጦች፤ ሕዝቡን የኑሮና የአእምሮ ሰላም እንዲያጣ ስላደረጉት፤ “ነገ ምን ላምርት፤ እንዴት ምርቴን ላሻሻል...?” ብሎ ከማሰብ ሌላ “ነገ ምን መከራና ጭቅጭቅ ይመጣብኝ ይሆን፤ የዛሬውን የመከራ ቀን እንዴት ላሳልፍ፤ ጠምደው የያዙኝን የመንግሥት ካድሬዎች እንዴት ልቋቋማቸው እችላለሁ? ወ.ዘ.ተ.?” በመሳሰሉት አሉታዊ ችግሮች ተወጥሮ የሆነ መሆኑን ስንመለከት፤ ይህም ችግር አምራችነቱን የቀነሰበት መሆኑን እንገነዘባለን።

12. በ”ነጻ” እና በእርዳታ መልክ የሚታደለው የውጭ አገር አህል አባዜ፤ አገሪቱ ከመቸውም በበለጠ የአህል እጥረት እያጋጠማት ስለመጣ፤ የውጭ አገር አህል በነጻ እንዲታደል የግድ ሆኗል። ይህ በነጻ የሚታደለውም አህል፤ ድርቅ ባልመጣባቸው አካባቢዎች አምራች የሆኑትን ገብሬዎች በጣም ጎድቷል (በነጻ የሚታደለው አህል ምርታቸውን ዋጋ-ቢስ ስላደረገው)። ገብሬውም ተግቶ እንዲይሰራ፤ እንዲዘናጋና፤ ለማኝ የመሆን ዝንባሌንም ማምጣቱ አልቀረም።

13. ለሀብታም አገር ገብሬዎች የሚደረገው ድጎማ ያመጣው አባዜ፤ ለአሜሪካ፤ ለአውሮፓና ለጃፓን አንድሁም ለደቡብ ኮሪያ ገብሬዎች የሚደረገው ድጎማ በጣም ከፍተኛ ስለሆነ (ለምሳሌ ስዊዘርላንድ በምትባለው የአውሮፓ አገር ለአንድ አጅ የሰላጣ ችቦ ድጎማው እስከ 750% እንደሚሆን ከጥቂት ዓመታት በፊት ዋል ስትሪት ጀርናል በተባለው ጋዜጣ ተዘግቦ ነበር)፤ ድጎማ ማድረግ የማይችሉ አግሮችን- ኢትዮጵያን ጨምሮ- እየጎዳ መጥቷል። (በዓለም የንግድ ድርጅት አባላት መካከል ለተነሳውም ጭቅጭቅ አንዱና ዋናው ይህ ድጎማ ነው!) ምናልባት አንዳንድ አንባቢያን እንደ ኢትዮጵያ ያሉት አገሮችም ገበሬዎቻቸውን መደገም አለባቸው ብለው ሊከራከሩ ይሞክሩ ይሆናል። ነገር ግን ይህ አስተሳሰብ ትክክል አይደለም፤ ተግባራዊም አይሆንም። በአንድ በኩል፤ ሊደረገ የሚችሉበት ድጎማ የበለፀጉ አገሮች ለገበሬዎቻቸው ከሚያደርጉት ድጎማ ጋር ሲወዳደር በጣም ትንሽ ስለሚሆን (የደሃ አገሮች ኪስ/ካዝና የተራቆጠ ስለሆነ)፤ ድጎማ ማድረግ ዋጋ-ቢስ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ በበለጸጉት አገሮች ውስጥ በግብርናው ሥራ ላይ ተሰማርቶ የሚገኘው የሰው ሀይል በጣም ጥቂት ነው (ልምሳሌ በአሜሪካ አገር በግብርናው ላይ የተሰማራው የሰው ሀይል ከ2% አይበልጥም! በአንገሩ ደግሞ ከ80% የማያንሰው የኢትዮጵያ የሰው/የሠራተኛ ሃይል በግብርናው ላይ የተሰማራ ስለሆነ፤ ማን ለማን ደንግ ይሆናል?)

14. ገበሬው በዘመናዊው የመብራት ሀይልና ንፁህ ውሃ መጠቀም አለመቻሉና ገበሬው ተበታትኖ ስለሚኖር በበቂ መልክ ልማትን ማካሄድን ለማድረግ ያለው

ችግር (Highly dispersed villages/population.) ፤ በዘመናዊ የመብራት ህይወት የሚጠቀመው የገጠር ሕዝብ 2% ብቻ ነው። በገጠር የሚገኘው ሕብረተሰብ በየቦታው ተብታትኖ የሚኖር ስለሆነ እነዚህን ችግሮች መወጣት አልተቻለም፤ አይቻልምም። አንዱ መፍትሄ የመሬት ሥሪትን መለውጥና ገበሬው እነዚህን ችግሮች አውቆ ዘመናዊ እንደ የኤሌክትሪክና የውሃ መገልገያዎችን፤ ዘመናዊ የመጠቀሻ ቦታዎችን ለመጠቀም ያሚያስችሉ የመንደር/የከተማ አስፋፈሮች ላይ ትብብር እንዲያደርግ ካልተደረገ ይህ ችግር ሊቀረፍ አይችልም።

ተብታትኖ መኖር የልማት ሥራዎችን ፋይዳ-ቢስ ያደርጋቸዋል። አንዳንድ ጥናቶች እንደመለከቱትም የሳሳው የሠፈራ (የመንደር አመሠራረት) ከሰሃራው በርሃ በታች ለሚገኙት አገሮች የልማት ሥራን ለማቋቋም ብዙ እንደሚያስወጣቸው (ወደ እንደሚሆንባቸው) ነው። ይህም ችግር ተሰባስቦ በመኖር/በመሥራት ሊገኝ የሚችለውን ጥቅም (benefit from economies of agglomeration) ተጠቃሚ እንዳይሆኑ አድርጓቸዋል። አንዳንድ ጥናቶች እንደመለከቱት ከሰሃራ በርሃ በታች ለሚገኙት አገሮች አንድ የልማት ሥራን ለማቋቋምና ተግባራዊ ለማድረግ በነፍሶክፍ እስከ 400 የአሜሪካ ዶላር የሚፈጅባቸው ሲሆን፤ በአንዳንድ ደግሞ በሌሎች አገሮች የነፍሶክፍ ወጪ የዚህን ግግሽ ብቻ ነው። በእውነቱ በአንዲት አገር ውስጥ የልማት ውጥኖች/አቅዶች ተግባሮች ሲደረጉ በርከት ያሉ ነገሮች መመዘን አለባቸው። ከነዚህም መካከል፡ 1) የልማት ሥራ በአካባቢ ብክለ ያለው አሉታዊ ተጽእኖ፤ 2) ጥቅሙና ጉዳቱ፤ በተለይም፤ 3) የተዘራጋው የልማት ሥራ ለተጠቃሚው በአቅርቦት ሲቀርብ ተጠቃሚው ግልጋሎቱን ለመጠቀም ፍላጎት ያለው መሆኑንና ሊክፍል የሚችል መሆኑን፤ 4) የተዘረጋውን ልማት ለመንከባከብ በየአመቱ የሚያስወጣው ወጪ (operating and maintenance cost) ...ወ.ዘ.ተ. ሊሸፍን መቻሉን ነው። በነገራችን ላይ በኢትዮጵያና በአንዳንድ አፍሪካ አገሮች እየተዘረጉ ያሉት የልማት ተቋሞች ከ1 እስከ 4 የተዘረዘሩትን ችግሮች ያልቀረፉ/የማይቀርፉ ስለሆኑ፤ በችኮላና ሕዝብ ሳይመክርባቸው የተሰሩትና በመሠራት ላይ ያሉት ልማቶች እንደ ኪሳራ መቆጠር አለባቸው ብለው የሚያቀርቡ ብዙ አዋቂዎች አሉ።

የገጠሩ ሕዝብ በከተማ መልክ እንዲኖር ማድረግ በርካታ ጥቅሞችንም ያመጣል፤ ችግሮችንም እንዲቀረፉ ይረዳል። በአንድ በኩል የመሬት ጥብት የበለጠ እንዳያስቸግር ያግዛል። በሌላ በኩል ደግሞ፤ በከተማ ተከማችቶ የሚኖረው ሕዝብም ትምህርት ቤቶችን፤ የመብራት ህይወት ማመንጫዎችን፤ የውሃ ጉድጓዶችን፤ የመጠቀሻ ቦታዎችን ተባብሮ እንዲሠራና በቀላሉና በቀነሰ ወጪ እንዲጠቀም ያስችሉታል። እስካሁን የተገኙት ተመክሮዎችና ጥናቶች እንደመለከቱትም፤ በከተማ መልክ ሕዝባቸውን እንዲሰባሰቡ ያደረጉ ሀገሮች

የኤኮኖሚ እድገትንና የኑሮ መሻሻልን አድርገዋል።

15. ለውጭ አገር ግለሰቦችና መሪዎች በመታደል ላይ ያለው ለም መሬታችን ወደፊት የሚያስከትለው ችግር፤ በአንድ በኩል መሬቱ ከጭሰኞች የሚነጠቀ ከሆነ የግልገል ግቢ “ልማቶች”ን በመገንባት እንደተከሰተው ሁሉ፤ ገብሬዎች እንዲፈናቀሉ ያድርጋል። ይህም ጉዳይ ግጭትን ሊያስከትል ይችላል። በሌላ በኩል መሬቱ በጭሰኞች ያልተያዘና ያልታረሰ ከሆነ፤ ለምሳሌም መሬታችን በሀገር ከበርቴዎች ሥር እንዲያላገግ ከማድረግም በላይ በሌሎች አገሮች እንደተከሰተው ሁሉ የውጭ አገር ከበርቴዎች ለአገራችን የአካባቢ መበላሸት/ መበክል ምክንያት ሊሆኑም ይችላሉ። ይህ ከሆነም በአንድ በኩል በውጭ አገር ከበርቴዎችና በሀገራችን ከበርቴዎች መካከል፤ በሌላ በኩል ደግሞ በውጭ አገር ከበርቴዎችና በኢትዮጵያ ሕብረተሰብ መካከል አለመስማማትንና ግጭትንም ሊፈጥር ይችላል። አገሪቱ ወደ ድህነት ባሽቆለቆለች ቁጥር ግጭቱ ሊስፋፋ እንደሚችልም መጠበቅ አለበት።

16. የአገሪቱ ሕብረተሰብ በክልል/ጎሳ በመከፋፈሉ የተነሳ ሰፊ የሆነ ገባያና የሕዝብ ብዛት ያለው ተጠቃሚ የሚያስፈልጋቸው የልማት ተግባራት በሥራ ላይ ሊውሉ አለመቻላቸው። The separation of regions via competing ethnicities makes it impossible to build a well-functioning business and infrastructure, such as internet servers, mobile phones, water wells, electricity power lines, fright, and airports, etc.

ለማጠቃለል ያህል፤

ማንም እንደሚያውቀው ለአንዲት ኤኮኖሚ እድገት ወሳኝ ጤነኛ የሆነ፤ ጉልበት ያለው፤ አእምሮው ነጻ የሆነ፤ የተማረ፤ ዘመናዊ መሣሪያን ተጠቃሚ የሆነ የሰው ሀይል እንደመሆኑ መጠን፤ በተጨማሪም የማምረት ችሎታውንና ፍልጎቱንም ሊያሳድጉ የሚችሉ ፖሊሲዎች አስፈላጊ ናቸው። ነገር ግን ይህ ወደ 84% የሚሆነው ሕዝባችን በሚሰቀጥጥ መልክ በአግባቡ ካለመመገብ፤ የአስከኦ በሽታዎች ሰለባ በመሆን፤ በምግብ እጥረትና በርሀብ እየተገረፈና እየረገፈ ባለበት ሁኔታ እድገት ይመጣል ብሎ ማሰብ ቅጥት ነው። የሕዝብ ብዛት (ያውም አምራችነት የሚያንሰው ወጣትና ልጅ የሆነ ሕዝብ) የሚያስከትለውን (ያስከተለውን) አባዜም አንርሳ። እድገት አለ ብሎ መናገር ደግሞ በብዙ ሚሊዮን ሕዝብ ህይወት ላይ መቀለድ ነው። “ኤኮኖሚው ተወድዳዳሪ በማይገኝለት መልክ እያደገ ነው፤ ገብሬው ሃብታም በመሆኑ የተነሳ የመግዛት ፍላጎቱ ጨምሯል...” ተብሎ ውሺት ቢቆለል የሚያመጣው ፍጆታ የለም! በአንዲት ሃገር ውስጥ የሚኖረው የሰው ሀይል ጉልበቱንና እውቀቱን በንቃትና በነፃነት በመጠቀም ብቻ እንጂ የአንዲት የአገር ሀብትና ኤኮኖሚ ሊያድግ የሚችለው ስለተዋሸለት አይደለም።

በነገራችን ላይ በቅርቡ የወጣው የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ አመታዊ መግለጫ እንዲህ አለ፤ የኢትዮጵያ ሕዝብ በየዓመቱ ወደ 3% ስለሚያድግ፤ መንግሥት ከሚገልፀው የኤኮኖሚ አመታዊ ጭማሮ ላይ እድገቱን እወነታዊ ለማድረግ ይህንኑ 3% ቀንሱበት ይላል! ጥሩ ጅምር ነው፤ ነገር ግን ግሽበቱ በኤኮኖሚው እድገት ላይ ያለውን አሉታዊ ሁኔታ መቼ ይሆን ይቀነስ (ይስተካከል) የሚሉን?

በእውነቱ ከላይ ባጭሩ የተዘረዘሩት ችግሮች አንዳዶቹ በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት የፈጠራቸውም አይደሉም። እንዲያውም አንዱ መንግሥት ሄዶ ሌላው ሲተካ የሚኖሩ ዘላቂ ችግሮች ናቸው። ነገር ግን አሁን በሥልጣን ላይ ያለውን መንግሥት ከሌሎቹ የሚለየው እነዚህን ችግሮች ለማቃለል ችሎታው ያነሰ (የሌለው) መሆኑና በተግባር ሲታይ ችግሮቹን ለመቅረፍ ፍላጎትም የሌለው መሆኑ ነው። ችግሮቹ 84% የሚሆነውን የኢትዮጵያ ሕዝብ ወጥረውት እያሉ ችግሮቹን የሚሸፋፍን መሆኑም በተደጋጋሚ ታይቷል።

ከላይ የተዘረዘሩት ጉዳዮች የሚያስከትሏቸው አሉታዊ ችግሮች በጋራ፤ በድምርና በሂደት አብረው እንጂ በተናጠል መታየት የለባቸውም። በእውነቱ ችግሮቹን በድምርና በሂደት መለክ ስንመለከታቸው፤ አንዳንድ ጥያቄዎች በአእምሮችን ላይ መንሳፈፋቸው አይቀርም። ለምሳሌ “ይህችን አገር ድሮ ወደ ነበረችበት ሁኔታ ለመመለስ ቀርቶ (ድሮ የነበርችበት ሁኔታ የሚናፍቅና የሚማርክ ከሆነ)፤ አሁን ባለችበት አስቸጋሪ ሁኔታ እንኳ ትቆያለችን?” የሚለው ጥያቄ ይመጣብናል/ሊመጣብን ይገባል። አስበን ስናስላስልም መፍትሄው ይጠፋብናል፤ እንዲያውም ጨልሞብን በጣም ይጨንቀናል።

የኢትዮጵያም ሕዝቦች ስለጨነቃቸውውም ነው የተውለዱባትን፤ እትብታቸው የተቀበሩችባትን፤ ወገኖቻቸውን/ቤተሰቦቻቸውን/ፍቅረኞቻቸውን...፤ ውድ አገራችውን እየለቀቁ እየተሰደዱ ያሉት። ሲፈልሱም የሕንድ ውቅያኖስ አውሎ ነፋስ ጠርጎ ሊወስዳቸው እንደሚችል እያወቁ፤ ለሶማሌ ሽፋታ የሚከፍሉት የመሸጋገሪያው የክፍያ ዋጋ ከመጠን በላይ ከመሆኑም አልፎ በኪሳቸው ያለውን ገንዘብ ጠርጎ ሊወስድባቸው እንሚችልና እነሱንም ወደ ውቅያኖስ ወርውሮ ሊጥላቸው የሚችል መሆኑን ከሌሎች እየሰሙ፤ አንዳንድ ጊዜ የሶማሌ ሽፍታዎች ወገኖቻቸውን በጥይት ቆልተው የጨረሷቸው መሆኑን እየሰሙ፤ ከተፈለገበት የዓረብ አገር ከደረሱም በኋላ ሴቶቹም ሆኑ ወንዶች፤ የዓረብ መጨወቻ ሊኖኑ እንደሚችሉ እየሰሙ ነው ጉዟቸውን የሚቀጥሉት! እስቲ እናሰብ! የመፍለሱ ጉዳይ አስተማማኝ ያለመሆኑ ብቻ ሳይሆን የበለጠ ኪሳራና አደጋ የሚያስከትል መሆኑን እያወቁ ስደቱ ሲቀጥል “ኢትዮጵያ” የምታባለው አገራችን እንዴት የሲኦል ቦታ ብትሆን ይሆን? ከዚህ የበለጠ መረጃ ምን ይኖራል?

በእውነቱ ከላይ የተጠቀሱት ችግሮች እንደዚህ ከቀጠሉ ኢትዮጵያ በኤኮኖሚ መናወጥ የተነሳ እንዲታተም ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ! መረሳት የሌለበት ነገር ደግሞ፤ በአኳያው በሌላው ዓለም የሚገኙ ሕብረተሰቦችና አገሮች በሰው ልጅ እውቀት የተደገፈ ኢኮኖሚን (knowledge economy) ተጠቅመው እየገሰገሱ ስለሆነ አገራችን አሁን ባለችበት ሁኔታ ብትቆይ እንኳ ወይም የኤኮኖሚ እድገቷ ከተወዳዳሪዎቿና ከዓለም ሕብረተሰብ ጋር የማይመጣጠን ከሆነ፤ ተጭካካሪዎቿ ጥለዋት ሲያልፏ፤ ኢትዮጵያና ሕብረተሰቦቿ ወደኋላ ይቀራሉ። አገሪቱም የተማሩና የማምረት አቅም ያላቸውን የሕብረተሰብ ክፍሎቿንም ለቀደሟት አገሮች አስረካቢ እንደሆነች ትቀራለች/ትቆያለች። አእምሮዋ እየደግ ይቆያል። እንዲሁም የአገሪቱ የፖለቲካና የኤኮኖሚ ሁኔታዎች (ፖሊሲዎች) አሁን ባሉበት አካሄድ ከቀጠሉ፤ የበለጠ ሕዝባዊ ሰቆቃ (human suffering)፤ የበለጠ የኤኮኖሚና የሕብረተሰብ እንድሁም የፖለቲካ ችግሮች ቀስ በቀስ ሊከሰቱ ይችላሉ። ያለመረጋጋትና የመፈናቀል/የመፍለስ ችግሮቻችን እየበዙ መጥተውም ለጎረቤት አገሮችና ለመላው ዓለምም የሚደርሱ እንደሚሆኑ ሊታዩንም ይገባል።

እኔ እንደሚታዩኝ ከሆነ የመሬት ስሪቱና በግብርናው ላይ የተሰማራው ሕብረተሰብችን ችግሮች በቀላሉ የሚቀረፉ አይደሉም። አሁን በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥትም “ገብሬው ጠግቧል፤ ነጻ ስለሆነ ለምርቱ የፈልገውን ዋጋ መጠየቅ ችሏል. ወ. ዘ. ተ.” ብሎ ከመዋሸቱም በላይ የመሬት ሥሪቱን ለመለወጥ እንዳይመችና የተወሰሰው እያደርጋቸው ስለሆነ ብዙ ልንጠብቅም አይገባንም ይሆናል። ነገር ግን ለኢትዮጵያና ለሕዝባችን የተሻሉ ሁኔታዎች እንዲፈጠሩ የምንፈልግ ሁሉ ችግሮቹን ለመቅረፍ እንዲንችል ካሁኑ በጥናት መልክ (አዋቂዎችን ባሳለፈ መልክ) ለማየት መጀመር አለብን።

ማስታወሻ፡ የዚህ ጽሁፍ ተከታዮች የእንዲስትሪውንና የአገልግሎቱን የኤኮኖሚ ችግሮች ከተነተኑ በኋላ፤ በመጨረሻም፤ የኢትዮጵያን ኤኮኖሚ ወጥረው የያዙት ችግሮች ይቀርባሉ።

እስከዚያው ቸር ይግጠመን።

ዋቢዎች፤

1. ይህ ፀሀፊ በተለያዩ ጊዜ ያወጣቸው ጽሁፎች
2. የተለያዩ የሪፖርተር ጋዜጣ አትሞች
3. የዚህ ጽሁፍ ተከታይ በሆኑት መጣጥፎች የሰፈሩት መረጃዎች
4. http://siteresources.worldbank.org/INTAFRICA/Resources/AIC_D_exec_summ_9-30-08a.pdf

---

ⁱ በኔ አተረጓጎም ግን “ፓርቲያችን የገጠሩን ሕብረተሰብ በደንብ ለጉሞ ሰለዳዘው፤ የከተማውንም ሕብረተሰብ እንደዚህ ማድረግ አለብን” ነው!